

UDK 37.091.2:376:93/94:373.3
1.01 Izvirni znanstveni članek
Prejeto: 2. 7. 2019

Staša Ivanec*

Temeljni dokumenti, ki so v pomoč učiteljem zgodovine pri delu z učenci z učnimi težavami v osnovni šoli

Basic documents aimed at helping history teachers in their work with pupils with learning disabilities in primary school

Izvleček

Prispevek kronološko prikazuje dokumente, ki so v pomoč učiteljem zgodovine pri delu z učenci z učnimi težavami: zakonodaja in programski dokumenti, učni načrt za zgodovino, učbeniki in priročniki (metodični priročniki za pouk zgodovine; priročniki z usmeritvami za delo z učenci z učnimi težavami ne glede na predmetno področje; zborniki prispevkov s primeri dobre poučevalne prakse). Empirični del prispevka se nanaša na izbrani izsek iz dvodelne pedagoške raziskave, pri kateri je bila uporabljena deskriptivna in kavzalno-neeksperimentalna metoda in pri kateri so sodelovali učitelji zgodovine: spletna anketa iz obdobja junija do sredine julija 2014, polstrukturirani intervjuji iz obdobja januar–februar 2015. Anketni rezultati kažejo, da učitelji zgodovine poznajo in upoštevajo temeljne nacionalne dokumente, ki nudijo podlago za delo z učenci z učnimi težavami. Intervjuji pa pojasnjujejo, da učitelji zgodovine pri svojem delu upoštevajo učni načrt za zgodovino, le-ta jim pomeni okvir delovanja, toda v ospredju njihovih prizadevanj in odločanj so učenci z učnimi težavami. Tudi navedeni dejstvi nakazujeta na uveljavitev sodobne integracijske šolske politike v slovenskih osnovnih šolah.

Abstract

The article chronologically presents the documents aimed at helping history teachers in their work with pupils with learning disabilities: legislation and programmatic documents, the history curriculum, textbooks and manuals (methodical manuals for teaching history; manuals with guidelines for working with pupils with learning difficulties, regardless of the subject; collections of papers with examples of good teaching practices). The empirical part of the article refers to a chosen section of a two-part pedagogical study, in which descriptive and causal non-experimental methods were used and which involved history teachers: an online survey from the period between June and mid-July 2014, and semi-structured interviews carried out between January and February 2015. The survey results show that history teachers are familiar with and take into account the basic national documents that offer a foundation for working with pupils with learning difficulties. The interviews show that history teachers adhere to the curriculum for history, which constitutes the framework of their activities, but at the forefront of their endeavours and decisions are pupils with learning difficulties. These two facts also point to the establishment of a modern integrational school policy in Slovenian primary schools.

* dr. Staša Ivanec, Osnovna šola dr. Franceta Prešerna Ribnica,
e-pošta: stasa.ivanec@guest.arnes.si

Ključne besede: pouk zgodovine, učenci z učnimi težavami, zakonodaja in dokumenti, učni načrt, učbeniki in priročniki

Key words: history lessons, pupils with learning difficulties, legislation and documents, curriculum, textbooks and manuals

Uvod

Sedanji šolski sistem v Republiki Sloveniji temelji na sodobni integracijsko-inkluzivni pedagoški paradigmi,¹ ki daje posebno pozornost specifičnim skupinam učencev v oddelku in individualnim razlikam med vsemi učenci z namenom kakovostnega poučevanja, pomoči in aktivnega vključevanja vseh učencev v delo in življenje oddelka. Tovrstna prizadevanja se nanašajo tudi na delo z učenci z učnimi težavami.²

Za dosego integracijsko-inkluzivne paradigme so na republiški ravni nastali dokumenti, ki naj bi jih pedagoški delavci osnovnih šol poznali in uporabljali pri poučevanju učencev z učnimi težavami. Da bi te dokumente podrobneje osvetlili in izpostavili njihovo pragmatično vrednost pri pedagoškem delu, jih predstavljamo v pričujočem prispevku. Splošno veljavni dokumenti so: šolska zakonodaja in temeljni strokovni dokumenti (koncepti, navodila, smernice), ki jih potrjuje Strokovni svet RS za splošno izobraževanje. Ker se v prispevku posebej osredotočamo na pouk zgodovine, pa ob navedenih dokumentih predstavljamo še učni načrt za zgodovino ter učbenike in raznovrstne priročnike, ki jih lahko uporabljajo tudi učitelji zgodovine. Sledi prikaz izsledka iz empirične pedagoške raziskave, izvedene za namene doktorske disertacije. Empirični izsek se nanaša izključno na raziskovalno vprašanje, koliko so temeljni zakonodajni in programski dokumenti (temeljni strokovni dokumenti, učni načrt za zgodovino, učbeniki in priročniki za učitelje zgodovine) v pomoč učiteljem zgodovine pri delu z učenci z učnimi težavami.³

1 Pojma integracija in inkluzija se v literaturi navadno pojavljata kot pomenski par, včasih tudi kot sopomenki, saj ni enotne definicije o obeh pojmi (procesih). Oba pojma (procesa) pomenita vključevanje otrok s posebnimi potrebami v običajne razmere vzgojno-izobraževalnega dela, pri čemer se najpogosteje navaja naslednja pomenska razlika: integracija je razumljena kot organizacijski ukrep, inkluzija pa »pedagoški, socialni in psihološki proces« oz. »popolnejši, kakovosten drugačen proces«, s katerim se vzpostavlja do vseh sprejemajoča kultura in se zagotavlja podpora vsakomur (Metod Resman, Dileme uresničevanja šolske integracije in inkluzije, *Sodobna pedagogika*, 52 (118), 2001, št. 5, str. 72–90).

2 Lidija Magajna in sod., *Koncept dela Učne težave v osnovni šoli*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2008.

3 Staša Ivanec, *Vloga in usposobljenost učiteljev za prepoznavanje in odpravljanje učnih težav pri pouku zgodovine v osnovni šoli*, *Doktorska disertacija*, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2015.

Učenci z učnimi težavami v sodobni osnovnošolski zakonodaji

Šolska reforma, ki je na področju osnovnega šolstva uvedla devetletno osnovnošolsko izobraževanje (poprej osemletno) in sprejela integracijsko šolsko politiko,⁴ je bila uzakonjena leta 1996. V prispevku se zato najprej osredotočamo na zakonodajni okvir.

V Zakonu o osnovni šoli (ZOsn) iz leta 1996 so bili učenci z učnimi težavami v 11. členu poimenovani kot del širše populacije otrok s posebnimi potrebami, v katero so spadali še »otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci, otroci z govornimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci in otroci z motnjami vedenja in osebnosti, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje izobraževalnih programov z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene izobraževalne programe oziroma posebni program vzgoje in izobraževanja«, pa tudi »posebej nadarjeni učenci«.⁵

V pomoč učencem z učnimi težavami je bilo z 12. členom zakona določeno prilagajanje metod in oblik vzgojno-izobraževalnega dela, pomoč pri dopolnilnem pouku ter vključitev v druge oblike individualne in skupinske pomoči. Podobno je veljalo za posebej nadarjene učence, za katere se je namesto 'dopolnilnega pouka' predvidel 'dodatni pouk'. Za druge učence s posebnimi potrebami so bile že v 11. členu (3. in 4. odstavek) predvidene različne usmeritve, in sicer: usmeritev v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (v nadaljevanju DSP), ki se izvaja v okviru rednega programa osnovne šole, usmeritev v prilagojeni izobraževalni program ali usmeritev v posebni program vzgoje in izobraževanja. Za navedenimi usmeritvami se skrivajo različne sistemske rešitve. Z usmeritvijo v določeni vzgojno-izobraževalni program pa otroci s posebnimi potrebami prejmejo tudi pravico do individualiziranih programov vzgoje in izobraževanja.⁶

Leta 2000 je bil sprejet Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP). Z njim je bila opredeljena pot usmeritve otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalni potrebami v ustrezne programe vzgoje in izobraževanja ter načini in oblike izvajanja vzgoje in izobraževanja. Zakon za otroka s posebnimi potrebami šolske starosti navaja kot možne vrste programov vzgoje in izobraževanja: izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in DSP, prilagojeni izobraževalni program,⁷ posebni program vzgoje in izobraževanja ter vzgojni program (slednji se izvaja kot program s prilagojenim izvajanjem in DSP, pri čemer mora biti strokovna pomoč vsebinsko ustrezno oblikovana; v skrajnih primerih se izvede

4 Socialna integracija je bila na področju predšolske vzgoje prvič zakonsko opredeljena že leta 1980 (Zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok, *Uradni list SRS*, št. 5/1980, 30. člen).

5 Zakon o osnovni šoli (ZOsn), *Uradni list RS*, št. 12/1996, 11. člen, 2. odstavek.

6 Prav tam, 11. in 12. člen.

7 Prilagojeni izobraževalni programi se delijo na prilagojene programe z enakovrednim izobrazbenim standardom in prilagojene programe z nižjim izobrazbenim standardom, kar je v ZUOPP nakazano v 12. členu. V Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami iz leta 2011 (ZUOPP-1) pa je navedena delitev eksplicitno predstavljena v 5. členu (vrste programov).

oddaja otroka v zavod za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami). Izvajalci programov so šole ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, pod določenimi pogoji se organizirana vzgoja in izobraževanje lahko izvajata tudi na otrokovem domu ali v zasebnem zavodu.⁸ Toda za našo razpravo je najpomembnejši 2. člen ZUOPP, ki pri opredelitvi otrok s posebnimi potrebami v primerjavi z ZOsni ni navedel niti posebej nadarjenih učencev niti učencev z učnimi težavami. Namesto slednjih je ZUOPP v populacijo otrok s posebnimi potrebami uvrstil 'otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja'.⁹ Pod tem pojmom pa so razumljeni učenci z zmernimi, težjimi in najtežjimi specifičnimi učnimi težavami oz. 's specifičnimi učnimi težavami višje stopnje', ki so usmerjeni v program osnovnošolskega izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in DSP.¹⁰

Prva uradna podzakonska definicija primanjkljajev na posameznih področjih učenja je bila predstavljena leta 2003 s Pravilnikom o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami. Iz njega razberemo, da je učenec »lahko prepoznan kot otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja le v primeru, ko so se izrazite učne težave pokazale že v dosedanem šolanju in jih ni bilo mogoče odpraviti kljub prilagoditvam metod in oblik dela oziroma z vključevanjem v dopolnilni pouk in v druge oblike individualne in skupinske pomoči ...«. ¹¹ Leta 2006 je bil navedeni kriterij še dodatno razčlenjen.¹²

Osnovnošolska zakonodaja se sprotno posodablja.¹³ Tako je Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsni-H) iz leta 2011 določil nove člene (11., 12. in 12.a člen) in v njih ločeno opredelil izobraževanje nadarjenih učencev, učencev s posebnimi potrebami in izobraževanje učencev z učnimi težavami. Pri opredelitvi otrok s posebnimi potrebami se je ZOsni-H skliceval na ZUOPP, zato v njem niso več navedene skupine posebnih potreb, temveč le možne usmeritve v programe vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.¹⁴ Za učence z učnimi težavami pa od tedaj velja, da so to »učenci, ki brez prilagoditev metod in oblik dela pri pouku težko dosegajo standarde znanja. Šole tem

8 Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP), *Uradni list RS*, št. 54/2000, 1., 5., 14., 16.–19. člen.

9 Prav tam, 2. člen.

10 Magajna in sod. 2008, str. 12–14.

11 Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, *Uradni list RS*, št. 54/2003, VII. kriterij.

12 Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, *Uradni list RS*, št. 25/2006, 3. člen.

13 Ivanec 2015, str. 55–92.

14 Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsni-H), *Uradni list RS*, št. 87/2011, 3.–5. člen.

učencem prilagodijo metode in oblike dela pri pouku ter jim omogočijo vključitev v dopolnilni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči«. ¹⁵

Leta 2011 je bil posodobljen tudi Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). ¹⁶ Slednji je vstopil v veljavo 1. septembra 2013. ¹⁷ ZUOPP-1 je redefiniral skupino posebnih potreb, h kateri so bile dodane avtistične motnje, uveljavil je posodobljeno terminologijo, toda ohranil izraz 'otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja'. ZOUPP-1 je postavil nov vidik tudi pri definiranju DSP. Ta se lahko izvaja kot pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, kot učna pomoč in po novem tudi kot svetovalna storitev. ¹⁸ Prek slednje naj bi se z vidika vključevanja in podpore učencu s posebnimi potrebami zagotavljala pomoč tudi njegovi socialni okolici, tj. družini, vrstnikom in strokovnim delavcem. ¹⁹

Leta 2015 so bili v samostojnem dokumentu objavljeni posodobljeni kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. ²⁰

Leta 2017 je bil predstavljen nov predlog sprememb Zakona o osnovni šoli. Med drugim je bilo predlagano, da se obstoječa zakonska opredelitev pomoči učencem z učnimi težavami dopolni s terminologijo 'ter pomoč svetovalne službe'. S tem je bila nakazana zakonodajalčeva namera po popolni uskladitvi zakonodajne in strokovne terminologije, predstavljene v Konceptu dela Učne težave v osnovni šoli. ²¹

Predstavljeni zakoni in podzakonski akti so torej postavili okvir sodobnemu integracijsko-inkluzivnemu delovanju v osnovni šoli v Republiki Sloveniji. Integracija pa se uveljavlja tudi z drugimi podzakonski predpisi, ki se nanašajo na delo in življenje osnovne šole, ²² s temeljnim Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), ²³ ter s temeljnimi strokovnimi dokumenti, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

15 Prav tam, 5. člen.

16 Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1), *Uradni list RS*, št. 58/2011.

17 Zakon o spremembi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1A), *Uradni list RS*, št. 90/2012.

18 ZUOPP-1 2011, 2. in 8. člen.

19 Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami, *Uradni list RS*, št. 88/2013, 6. člen.

20 *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2015. <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf> (pridobljeno 20. 8. 2018).

21 *Predlog predpisa, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOSn-J)*, 2017, 4. člen. http://www.zdruzenjeobcin.si/fileadmin/datoteke/2017/PREDLOGI_ZAKONOV_IN_DRUGIH_AKTOV/MIZS_ZOSNJ_18.5.2017.pdf in <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=8301> (pridobljeno 1. 8. 2018).

22 Npr. Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, *Uradni list RS*, št. 52/2013.

23 Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) (neuradno prečiščeno besedilo). <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445> (pridobljeno 5. 10. 2019).

Temeljni strokovni dokumenti

Kot osrednja strokovna dokumenta pri delu z učenci z učnimi težavami navajamo Koncept dela Učne težave v osnovni šoli (v nadaljevanju Koncept dela)²⁴ in Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo: Primanjkljaji na posameznih področjih učenja (v nadaljevanju Navodila).²⁵ Oba dokumenta sta bila objavljena leta 2008 v knjižni obliki.

Koncept dela je prinesel tako teoretično kot tudi praktično vrednost za kakovostno pedagoško delo z učenci z učnimi težavami. S teoretičnega vidika je pomemben, ker pojasnjuje temeljne koncepte za delo z učenci z učnimi težavami. Pri tem izpostavljamo koncept 'vključujoče šole' in koncept 'izvirni delovni projekt pomoči'. Prvi koncept stremi k sprejemanju in upoštevanju vsakega učenca kot individuuma, k vzpostavitvi spodbudnega učnega okolja ter soustvarjanju vzgojno-izobraževalnega procesa s strani učencev. Na opisani način želijo zagovorniki 'vključujoče šole' preprečiti šolsko neuspešnost mladih ter mladim omogočiti, da uspešno zaključijo svojo izobraževalno pot in se vključijo v svet dela in socialno življenje. Drugi koncept poudarja kakovost sodelovanja vseh udeležencev v konkretnem procesu pomoči, pri čemer je razrednik nosilec projekta, učenec z učnimi težavami pa osrednja oseba projekta pomoči. Učitelj in učenec z učnimi težavami sta v procesu pomoči dejavna sodelavca oz. soustvarjalca pomoči. Dogovori med njima in drugimi udeleženci projekta pomoči ter konkretna organizacija oz. oblike pomoči se zapišejo v individualni delovni načrt pomoči.²⁶

Praktično vrednost Koncepta dela lahko prepoznamo v pojasnitvi vzrokov za učne težave, opredelitvi učnih težav na splošne in specifične, razlikovanju nižje in višje stopnje težavnosti specifičnih učnih težav, predvsem pa v pojasnitvi osmih podskupin učnih težav.²⁷ Zanje so navedena tudi priporočila za poučevanje in pomoč oz. primeri dobre poučevalne prakse. Organizirana pomoč posameznemu učencu z učnimi težavami se sicer izvaja prek petstopenjskega kontinuuma pomoči: pomoč se prične na ravni učitelj–učenec znotraj matičnega oddelka (1.

24 Magajna in sod. 2008.

25 Stane Košir in sod., *Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo: Primanjkljaji na posameznih področjih učenja*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008.

26 Magajna in sod. 2008, str. 5–7, 72–86.

27 Koncept dela navaja naslednje podskupine učnih težav (UT): 1. lažje in zmerne specifične UT ter jezikovne težave (specifične bralne-napisovalne težave, specifične UT pri matematiki, dispraksija, specifični primanjkljaji na področju jezika), 2. UT zaradi motnje pozornosti in hiperaktivnosti (sem se uvrščajo tudi motnje pozornosti brez hiperaktivnosti), 3. UT pri učencih, ki počasneje usvajajo znanje oz. UT zaradi splošno upočasnjene razvoja, 4. UT zaradi slabše razvitih samoregulacijskih spretnosti pri samostojnem učenju, 5. UT zaradi pomanjkljive učne motivacije, 6. čustveno pogojene UT (zaradi anksioznosti, zaradi depresivnosti), 7. UT zaradi drugojezičnosti oz. večjezičnosti in socialno-kulturne drugačnosti, 8. UT zaradi eksistenčne socialno-ekonomske oviranosti in ogroženosti.

korak), postopoma se vanjo vključijo šolski svetovalni delavci (2. korak), izvajalci individualne in skupinske pomoči (3. korak) in zunanji strokovnjaki (4. korak). Sklepni korak kontinuuma pomoči predstavlja usmerjanje otroka v izobraževalni programa s prilagojenim izvajanjem in DSP (5. korak). V 1. in 2. koraku se zapiše individualni delovni projekt pomoči. Odločba o usmeritvi in individualizirani program iz 5. koraka kontinuuma pa ta projekt presežeta in omogočita učencu več prilagoditev in pomoči. Skrb za delo z učenci z učnimi težavami se sicer izvaja na vseh ravneh posamezne šole.²⁸

Navodila iz leta 2008 temeljijo na prehodnem dokumentu iz leta 2003, ki je vseboval pedagoške-didaktične predloge za kakovostnejše vzgojno-izobraževalno delo za vse podskupine posebnih potreb.²⁹ Toda mlajši dokument se osredotoča zgolj na poučevanje in pomoč učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Z njim so predstavljena načela integrativne vzgoje in izobraževanja, vloga vsakega akterja pomoči posebej in podrobnejša definicija primanjkljajev. Dokument prinaša tudi koristne nasvete oz. konkretna navodila za poučevanje in pomoč učencem z vidika prostorske in časovne organizacije ter izvedbene ravni pouka in pomoči.³⁰

Napotke za delo z učenci z učnimi težavami najdemo tudi v dokumentih, kot so: *Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli* (1999),³¹ *Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah ter v dijaških domovih* (2005),³² *Programske smernice Svetovalna služba v osnovni šoli* (2008),³³ *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole* (2012),³⁴ *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem* (2017),³⁵ *Navodila za izvedbo nacionalnega*

28 Prav tam, str. 7–71. 90–91; glej tudi ZUOPP in ZUOPP-1.

29 *Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo*, Ljubljana: ZRSS, 2003. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/Navodila_9-letna_OS.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).

30 Košir in sod. 2008.

31 Drago Žagar in sod., *Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*, 1999. <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf> (pridobljeno 20. 8. 2018).

32 Jana Kalin in sod., *Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah ter v dijaških domovih*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2005. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Programske_smernice_za_delo_ouz_in_os.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).

33 Gabi Čačinovič Vogrinčič in sod., *Programske smernice Svetovalna služba v osnovni šoli*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2008.

34 *Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2012. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).

35 *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2017, str. 2. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Priseljenci/Vkljucevanje_otrok_priseljencev_v_VIZ_marec_2017.doc (pridobljeno 20. 8. 2018).

preverjanja znanja v osnovni šoli 2019/2020 (2019)³⁶ ter drugo.

Zakonodaja, obrazci, strokovne obrazložitve in priporočila za učinkovito pedagoško delo so predstavljeni tudi v priročniku *Delo z otroki s posebnimi potrebami, učnimi težavami in posebej nadarjenimi učenci*. Naročniki priročnika so sprotno obveščeni o vseh vsebinskih dopolnitvah.³⁷

Med temeljnimi strokovno-znanstvenimi deli navajamo še *Belo knjigo o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* iz leta 2011. Avtorji Bele knjige so na podlagi empiričnih spoznanj predlagali povečanje števila ur individualne in skupinske pomoči v osnovnih šolah: za oddelek učencev naj bi se tedensko namenilo pol ure pomoči učencem z učnimi težavami, pol ure pa nadarjenim učencem.³⁸ Veljavnost navedeni Beli knjigi poteče leta 2021, v pripravi pa je že nova Bela knjiga.³⁹

Učni načrt za zgodovino

Prvi sodoben učni načrt za zgodovino za devetletno osnovno šolo je bil sprejet leta 1998. Ta je bil leta 2000 objavljen tudi v knjižni obliki,⁴⁰ leta 2003 je izšel njegov drugi ponatis.⁴¹ Učni načrt je bil ciljno-vsebinsko zasnovan, pri čemer je vseboval tudi nekatere procesnorazvojne sestavine učnih načrtov. Pri izboru učnih vsebin so avtorji upoštevali predhodni učni načrt iz leta 1994, za katerega so bile sicer že značilne posodobljene učne vsebine.⁴² Prvi sodoben učni načrt je bil nato dopolnjen še »z operativnimi učnimi cilji, ki na eni strani izražajo usmeritve pouka zgodovine, na drugi strani pa določeno standardizacijo, in katalogom znanja«. ⁴³ Navedeni katalog vsebuje seznam temeljnih in minimalnih standar-

36 *Navodila za izvedbo nacionalnega preverjanja znanja v osnovni šoli 2019/20*, Ljubljana: Državni izpitni center, Zavod RS za šolstvo, 2019. <https://www.ric.si/mma/Navodila%20za%20izvedbo%20NPZ%202019%202020/2019101621545372/> (pridobljeno 5. 11. 2019).

37 *Delo z otroki s posebnimi potrebami, učnimi težavami in posebej nadarjenimi učenci, Praktično gradivo s strokovnimi napotki in konkretnimi primeri dejavnosti*, Maribor: Forum Media, 2014–2019. <https://www.zfm.si/vzgoja-in-izobrazevanje/delo-z-otroki-s-posebnimi-potrebami-ucnimi-tezavami-in-posebej-nadarjenimi-ucenci.html> (pridobljeno 1. 6. 2019).

38 Janez Krek (ur.), Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011, str. 6, 136–137. http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).

39 MIZŠ, *Minister dr. Pikalo gost izobraževalnega seminarja SVIZ za zaupnike*, 11. 2. 2019. http://www.mizs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/10639/ (pridobljeno 15. 6. 2019).

40 Božo Repe in sod., *Učni načrt, Program osnovnošolskega izobraževanja, Zgodovina (1. natis)*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2000.

41 Božo Repe in sod., *Učni načrt, Program osnovnošolskega izobraževanja, Zgodovina (2. natis)*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2003.

42 V obdobju 1991–1994 je bila za Slovenijo značilna intenzivna prenova osnovnošolskega pouka zgodovine v smislu posodobitve učnih vsebin in ciljev (Repe in sod. 2003, str. 6), kar se odraža tudi v objavi naslednjih dveh dokumentov: Katalog znanja iz zgodovine v osnovni šoli iz leta 1992 ter Učni načrt za zgodovino v osnovni šoli iz leta 1994 (Danijela Trškan, *Krajevna zgodovina v učnih načrtih in učbenikih za zgodovino 1945–2005*, Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008, str. 59–60).

43 Repe in sod. 2003, str. 6.

dov znanja po razredih ter seznam temeljnih standardov znanja ob zaključku poučevanja predmeta.⁴⁴

Avtorji prvega sodobnega učnega načrta so v uvodni opredelitvi predmeta poudarili vzgojno-izobraževalno funkcijo pouka zgodovine. Pri tem so pojasnili, da pouk zgodovine pripomore ne samo k oblikovanju zgodovinskega mišljenja, temveč tudi k učenčevemu osebnostnem razvoju, k razvijanju občutka pripadnosti skupnosti ter razumevanju in spoštovanju različnosti. Ne nazadnje, pouk zgodovine pripomore k oblikovanju »učenčevih pozitivnih navad, izražanja in bralne kulture, kar je pomembno za življenje in za učenje«. ⁴⁵ K navedenemu so stremeli tudi splošni cilji predmeta.⁴⁶ V poglavju Specialnodidaktična priporočila pa sta se svetovali metodološka pestrost in upoštevanje individualnih razlik med učenci oz. individualizacija pouka zgodovine.⁴⁷

Od leta 2006 dalje se je nadaljevalo vsebinsko in metodično posodabljanje osnovnošolskih in tudi srednješolskih učnih načrtov.⁴⁸ Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je leta 2008 določil tudi posodobljen osnovnošolski učni načrt za zgodovino, 17. februarja 2011 pa se je seznanil z njegovimi vsebinskimi in redakcijskimi popravki.⁴⁹ Redakcije so bili deležni tudi učni načrti za druge osnovnošolske predmete.⁵⁰

S šolskim letom 2011/12 se je v osnovnem šolstvu začelo sistematično uvajanje posodobljenih učnih načrtov. Ti so se sprva izvajali le v določenih razredih, v primeru učnega načrta za zgodovino v 6. in 7. razredu osnovne šole.⁵¹ Projekt po-

44 Prav tam, str. 37–48.

45 Prav tam, str. 5.

46 Prav tam, str. 7–8.

47 Prav tam, str. 34.

48 Danijela Trškan, Pregled glavnih vsebinskih sprememb pri predmetu zgodovina v osnovnih in srednjih šolah od leta 1991 naprej, s poudarkom po letu 2006, *Zgodovinski časopis*, 65, 2011, št. 3–4, str. 482–499.

49 Vojko Kunaver in sod., *Učni načrt, Program osnovna šola, Zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011, str. 2. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (pridobljeno 27. 7. 2013).

50 Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 114. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 12. 6. 2008, 2008.

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_114.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 139. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 27. 1. 2011, 2011.

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_139.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 140. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 17. 2. 2011, 2011.

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_140.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).

Damijan Štefanc, Od standardov znanja do pričakovanih rezultatov – in nazaj?, *Sodobna pedagogika*, 63, 2012, št. 2, str. 16–51.

51 Petra Mlakar, *Posodobljeni učni načrti za osnovno šolo*, *Dnevnik*, 24. 5. 2011. <https://www.dnevnik.si/1042446874> (pridobljeno, 13. 8. 2018).

sodabljanja osnovnošolskih učnih načrtov je bil uradno zaključen 1. julija 2013.⁵² Šolskim letom 2013/14 so posodobljeni učni načrti stopili v polno veljavo.

Vsebinske in strukturne spremembe posodabljanja učnih načrtov se odražajo tudi v končni verziji posodobljenega učnega načrta za zgodovino. Izmed novosti posebej navajamo razdelitev operativnih ciljev in vsebin na obvezne in izbirne. Zanje so navedeni tudi 'standardi znanja' in 'minimalni standardi znanja'. Izraz 'standard znanja' je nadomestil poprejšnje 'temeljne standarde znanja'.⁵³

Posodobljeni učni načrt za zgodovino je učinkljivo in procesorazvojno zasnovan. V uvodni opredelitvi predmeta je pojasnjeno, da pouk zgodovine prispeva k razumevanju življenja v okviru določenih zgodovinskih mejnikov, hkrati pa pripomore k spoznavanju in razumevanju sebe kot posameznika in kot člana skupnosti.⁵⁴ K sprejemanju lastne odgovornosti, upoštevanju drugačnosti in enakopravnosti nagovarjajo tudi naslednji splošni učni cilji:

- »razvijati pozitiven odnos do ljudi s posebnimi potrebami«;
- »razvijati dojemljivost za vrednote, pomembne za življenje v sodobni demokratični družbi: strpnost v medsebojnih stikih in odnosih, spoštovanje drugačnosti in različnosti, medsebojno sodelovanje, spoštovanje človekovih pravic in demokratičnega državljanstva;
- pripravljati se na samostojno in odgovorno ravnanje v življenju kot posamezniki in kot člani lokalne skupnosti in družbe«. ⁵⁵

V poglavju Didaktična priporočila, podpoglavje Uresničevanje ciljev predmeta, se poudarja upoštevanje učenčevega predznanja, pomen razvijanja različnih vrst znanja in kompetenc, izgrajevanja vseživljenjskega znanja, didaktična raznolikost ter samostojna in dejavna vloga učenca. Pri izboru izbirnih učnih tem naj bi bili upoštevani interesi učencev. Učiteljeva vloga je posredovanje znanja, mentorstvo, svetovanje in usmerjanje učencev, učenci pa naj bi imeli možnost aktivnega sodelovanja in možnost izvirnih predstavitev rezultatov svojih prizadevanj. Z upoštevanjem navedenega se snuje individualizacija pouka zgodovine. V podpoglavju Individualizacija in diferenciacija pa učni načrt za zgodovino poudarja izvajanje notranje diferenciacije v vseh didaktičnih etapah, tudi pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Pri tem posebno pozornost posveča specifičnim skupinam učencev in posameznikom ter navede temeljne strokov-

52 Igor Lipovšek, *Zaključna konferenca o posodabljanju učnih načrtov in pouka*, SIO, 2. 7. 2013. http://www.sio.si/no_cache/sio/novice/novica/article/2419/ (pridobljeno 2. 8. 2013).

53 Kunaver in sod. 2011.

Standarde znanja lahko razumemo »kot stopnjo doseganja učnih ciljev«, minimalne standarde znanja kot »minimalno zahtevnostno raven znanja«. Minimalni standardi znanja so v učnem načrtu zapisani z odebeljenim tiskom (Vilma Brodnik, *Posodobljeni učni načrt za zgodovino, Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi: Zgodovina* (ur. Vilma Brodnik), Ljubljana 2013, str. 13. <https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/Posodobitve%20pouka%20v%20osnovno%20%20%20A10lski%20praksi%20ZGODOVINA/files/assets/basic-html/index.html#page15> (pridobljeno 1. 8. 2018).

54 Kunaver in sod. 2011, str. 4.

55 Prav tam, str. 6.

ne dokumente⁵⁶ za njihovo kakovostno poučevanje.⁵⁷ Posodobljeni učni načrt za zgodovino iz leta 2011 je še vedno veljaven.⁵⁸

Učbeniki in priročniki za učitelje

Sestavine učnega načrta se odražajo v zasnovah učbenikov za zgodovino.⁵⁹ Navedeno dokazuje že sama struktura sodobnih učbenikov. Kajti v učbenikih, izdanih po letu 2011, je že na prvi pogled razvidno, katere učbeniške vsebine so po učnem načrtu opredeljene kot obvezne in katere kot izbirne. To lahko razberemo iz kazal in iz oznak v naslovih poglavij ali podpoglavij, ponekod tudi iz barvne strukture učbeniških poglavij.⁶⁰

56 V posodobljenem učnem načrtu za zgodovino so navedeni: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci, Koncept dela Učne težave v osnovni šoli, Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z DSP: Primanjkljaji na posameznih področjih učenja in Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah (Kunaver in sod. 2011, str. 41). Slednji dokument so leta 2012 nadomestile Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole.

57 Prav tam, str. 40–41.

58 V šolskem letu 2019/20 za večino obveznih predmetov še vedno veljajo posodobljeni učni načrti iz leta 2011. Izjeme so: novi učni načrt za tuji jezik v 2. in 3. razredu iz leta 2013, ponovno posodobljena učna načrta za angleščino in nemščino iz 2016 ter učni načrt za slovenščino, posodobljen leta 2018, ki je v veljavo vstopil 1. 9. 2019 (MIZŠ, Učni načrti – Posodobljeni učni načrti obveznih predmetov v osnovni šoli. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/ucni_nacrti/ (pridobljeno 5. 10. 2019); Pevec Semec, Katica (ur.) in sod., *Učni načrt, Program osnovna šola, Tuji jeziki v 2. in 3. razredu*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2013. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_TJ_2_in_3_razred_OS.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019); Eržen, Vineta in sod., Lesničar, Barbara (ur.), *Učni načrt, Program osnovna šola, Angleščina*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2016. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_anglescina.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019); Kač, Liljana (ur.), Volčanšek, Susanne, Ramšak, Suzana, *Učni načrt, Program osnovna šola, Nemščina*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2016. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_nemscina.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019); Poznanovič Jezeršek, Mojca in sod., *Učni načrt, Program osnovna šola, Slovenščina*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2018. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019).

59 Danijela Trškan, Didaktično-metodična struktura sodobnih učnih načrtov za srednješolsko zgodovino v Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in mednarodnih šolah, *Zgodovinski časopis*, 55, 2001, št. 2, str. 257–258.

60 Npr. Aleš Gabrič, Marjan Rode, Tadeja Galonja, Ervin Dolenc, *Koraki v času 9, Učbenik za zgodovino v 9. razredu osnovne šole*, Ljubljana: DZS, 2013; Olga Janša Zorn, Matija Zorn, Darja Mihelič, *Koraki v času 7, Učbenik za zgodovino v 7. razredu osnovne šole*, Ljubljana: DZS, 2015; Andrej Krumpak, *Stari in srednji vek, Zgodovina za 7. razred osnovne šole*, Ljubljana: Modrijan, 2015; Andrej Krumpak, *Novi vek, Zgodovina za 8. razred osnovne šole*, Ljubljana: Modrijan, 2016; Jelka Miranda Razpotnik, Damjan Snoj, *Raziskujem preteklost 7, Učbenik za zgodovino v 7. razredu osnovne šole*, Ljubljana: Rokus Klett, 2015; Helena Verdev, *Raziskujem preteklost 6, Učbenik za zgodovino v 6. razredu osnovne šole*, Ljubljana: Rokus Klett, 2016.

Zaradi obstoja različnih založb se lahko osnovne šole samostojno odločajo, katere učbenike bodo uporabljale. Primernost učbenikov sicer predhodno potrdi Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.⁶¹ Založbe ob učbeniku izdajo tudi metodične priročnike za kakovostnejšo uporabo izbranega učbenika in/ali delovnega zvezka. Število tovrstnih priročnikov se v 21. stoletju povečuje. Ob tem je treba navesti še splošne priročnike za pouk zgodovine, vsebinsko-tematske priročnike in metodične pripomočke, ki nastajajo pod peresi fakultetnih profesorjev in drugih strokovnjakov s področja didaktike zgodovine in tudi učiteljev zgodovine.⁶² Čeprav se priročniki za pouk zgodovine ne nanašajo izključno na delo z učenci z učnimi težavami, temveč na kakovostno pedagoško delo z vsemi učenci oddelka, se iz njih pridobijo usmeritve za pedagoško delo z učenci z učnimi težavami.

V drugem sklopu predstavljamo priročnike in zbornike prispevkov, ki jih objavljajo strokovnjaki različnih strok z vidika poučevanja otrok z učnimi težavami, pa tudi nadarjenih otrok in otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, ne glede na predmetno področje, ter prispevke in samostojne zbornike prispevkov, ki vsebujejo primere uspešnih poučevalnih praks iz osnovnošolskega vsakdana za poučevanje otrok z učnimi težavami.⁶³ Primere dobrih poučevalnih praks pri pouku zgodovine in tudi pri drugih predmetnih področjih lahko najdemo tudi v diplomskih, magistrskih in doktorskih delih.⁶⁴

-
- 61 Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 192. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 24. 5. 2018, 2018, sklep 2. http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_in_kakovost_izobrazevanja/sekter_za_razvoj_izobrazevanja/strokovni_sveti/strokovni_svet_rs_za_splosno_izobrazevanje/ (pridobljeno 20. 8. 2018).
- 62 Danijela Trškan, Pregled priročnikov za učitelje zgodovine v osnovnih in srednjih šolah od leta 1955 do leta 2010, *Trojarjev zbornik* (ur. Danijela Trškan), Ljubljana 2011b, str. 499–512. Glej tudi: Vilma Brodnik (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, Zgodovina*, Ljubljana: ZRSŠ, 2013. <https://www.zrss.si/digitalnahnajznicna/Posodobitve%20pouka%20ov%20osnovno%C5%A1olski%20praksi%20ZGODOVINA/files/assets/basic-html/index.html#page1> (pridobljeno 1. 8. 2018); Drago Potočnik, Sodobne učne metode pri pouku zgodovine, *Annales*, 27, 2017, št. 4, str. 837–850; Danijela Trškan, *Didaktika zgodovine 1996–2016 (Prispevki k zgodovini v šoli)*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2016.
- 63 Npr. Drago Žagar, *Drugačni učenci*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012; Cirila Peklaj, *Učenci z učnimi težavami v šoli in kaj lahko stori učitelj*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012; Zoran Pavlovič (ur.), *60 let podpore pri vzgoji, učenju in odrasčanju, Zbornik strokovnega simpozija ob 60-letnici Svetovalnega centra*, Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana, 2015. http://www.scoms-lj.si/___pubfiles/Zbornik-SC-za_net.pdf (pridobljeno 15. 6. 2019); Milena Košak Babuder in sod. (ur.), *Specifične učne težave – sopojavljanje težav in možnosti za uresničevanje pozitivnih izidov : zbornik prispevkov / 5. mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah*, Ljubljana, 28.–29. 9. 2018, Ljubljana: Društvo Bravo – društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami, 2018. <https://drive.google.com/file/d/1HOH-zmELfcPXR-Cl2bjqPbWsvDeqjjuP/view> (pridobljeno 15. 6. 2019); Sandra Križnar (ur.), *Pomoč učencem z učnimi težavami v osnovni šoli, Primeri uspešnih praks v osnovni šoli*, Ljubljana: Supra, zavod za izobraževanje, 2018.
- 64 Cobiss+, Rezultati iskanja. <https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search?q=pouk+zgodovine%C4%8Dne+te%C5%BEave&db=fflj&mat=allmaterials> (pridobljeno 15. 6. 2019).

Koliko so predstavljeni temeljni zakonodajni in programski dokumenti v pomoč učiteljem zgodovine pri delu z učenci z učnimi težavami?

V teoretičnem delu predstavljeni dokumenti so večinoma dosegljivi na slovenskih spletnih straneh in so tako dosegljivi celotni pedagoški stroki in javnosti. V empirični raziskavi, izvedeni na nacionalni ravni za namene doktorske disertacije,⁶⁵ smo se med drugim osredotočili na raziskovalno vprašanje: Koliko so temeljni zakonodajni in programski dokumenti v pomoč učiteljem zgodovine pri delu z učenci z učnimi težavami? Pri tem so pod pojmom programski dokumenti mišljeni temeljni strokovni dokumenti, ki jih potrjuje Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, učni načrt za zgodovino ter učbeniki za zgodovino in priročniki za učitelje zgodovine.

V raziskavi sta bili uporabljeni deskriptivna in kavzalna-neeeksperimentalna metoda empiričnega pedagoškega raziskovanja.⁶⁶ Pri tem je treba izpostaviti, da smo metodologijo kvantitativne raziskave⁶⁷ dopolnili s kvalitativnimi raziskovalnimi postopki.⁶⁸ Empirična raziskava je bila izvedena v dveh delih. Od 1. 6. do 15. 7. 2014 sta vzporedno potekali spletni anketi za učitelje zgodovine in druge strokovne delavce (šolski svetovalni delavci, učitelji individualne in skupinske pomoči ter učitelji za DSP). Raziskovalni vzorec učiteljev zgodovine predstavlja 73 anketiranih oseb, vzorec drugih strokovnih delavcev pa 153 anketirancev. V drugi fazi so v obdobju januar–februar 2015 potekali polstrukturirani intervjuji. Pri teh je sodelovalo sedem učiteljev zgodovine, sedem drugih strokovnih delavcev in starši petih učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Vzorci so bili neslučajnostno izbrani: spletni anketi in namensko-priložnostni izbor intervjuvancev.

Iz navedene empirične raziskave povzemamo zgolj odgovore učiteljev zgodovine na peto vsebinsko anketno vprašanje in odgovore sedmih učiteljev zgodovine na tretje vprašanje iz polstrukturiranih intervjujev. Anketno vprašanje se je glasilo: »Koliko so vam pri delu z učenci z učnimi težavami v pomoč navedeni dokumenti?« Kot odgovor so učitelji zgodovine izbirali med ocenami 1 – nič, 2 – malo, 3 – srednje, 4 – precej, 5 – zelo. Ob tem so imeli tudi možnost izbire 0 – dokumenta ne poznam. Na vprašanje je odgovorilo 66 oz. 67 anketirancev.⁶⁹

65 Ivanec 2015.

66 Sagadin, Janez, *Razprave iz pedagoške metodologije*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 1991.

67 Majda Cencič, *Kako poteka pedagoško raziskovanje, Primer kvantitativne empirične neeksperimentalne raziskave*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2009; Boris Kožuh, *Statistične metode v pedagoškem raziskovanju*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2009.

68 Blaž Mesec, *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*, Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, 1998, str. 10; Janez Vogrinc, *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2008.

69 Manjši numerus, kot je v vzorcu, pripisujemo obsežnosti ankete.

Skladno z odgovori je v tabeli 1 razvidna razvrstitev dokumentov, glede na aritmetično sredino.

Povprečje nad 3,0 je bilo ugotovljeno pri šestih dokumentih, kar potrjuje, da anketirani učitelji zgodovine praviloma uporabljajo temeljne zakonodajne in programske dokumente ter so jim ti v podporo. Kot najbolj koristne dokumente pri delu z učenci z učnimi težavami pri pouku zgodovine je večina učiteljev zgodovine ocenila učbenike in priročnike za učitelje zgodovine ($x = 3,35$). Na drugem mestu sledijo Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z DSP ($x = 3,30$), ki so namenjena za pomoč pri poučevanju učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (to so učenci z DSP). Na tretjem mestu je učni načrt za zgodovino ($x = 3,18$) in na četrtem Koncept dela Učne težave v osnovni šoli ($x = 3,08$).

Tabela 1: Odgovori učiteljev zgodovine, koliko so jim navedeni dokumenti v podporo pri delu z učenci z učnimi težavami (razvrščeno, glede na aritmetično sredino)

Dokumenti	n	min	maks	x	SD	M _o	M _e	rang
Učbeniki in priročniki za učitelje zgodovine	66	0	5	3,35	1,42	5	3,5	1
Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z DSP (Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja)	67	0	5	3,30	1,27	3	3	2
Učni načrt za zgodovino	67	0	5	3,18	1,28	3	3	3
Koncept dela Učne težave v osnovni šoli	66	0	5	3,08	1,38	3	3	4
Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci: koncept	67	0	5	3,04	1,31	3	3	5
Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami	67	1	5	3,01	1,07	3	3	6
Zakon o osnovni šoli	67	1	5	2,67	1,17	2	3	7
Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti ...	66	0	5	2,64	1,42	2 in 3	3	8
Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole	67	0	5	2,10	1,37	2	2	9
Ustava Republike Slovenije	67	0	5	1,70	1,02	1	1	10

Iz tabele 2 je razvidno, v kolikšni meri so se anketirani učitelji zgodovine odločili za izbor ocene o (dokumenta ne poznam). Pri večini dokumentov je izbor te ocene pod 10 odstotki oz. celo pod 5 odstotki. Pri ZUOPP in Zakonu o osnovni šoli se pravzaprav ni nihče odločil za oceno o. Podatek je spodbuden, saj zopet dokazuje, da učitelji zgodovine praviloma poznajo izbrane temeljne zakonodajne in programske dokumente. Iz obeh tabel lahko še razberemo, da učitelji zgodovine nekoliko raje izbirajo med dokumenti s konkretnimi pedagoškimi usmeritvami za pedagoško delo s splošno populacijo ali specifično skupino učencev (učne težave, nadarjeni) kot splošne dokumente.

Učitelji zgodovine so imeli možnost navesti tudi druge dokumente, s katerimi si pomagajo pri delu z učenci z učnimi težavami. Pod rubriko '*drugo*' sta bili po enkrat označeni le oceni 3 (srednje) in 5 (zelo), toda imen dodatnih dokumentov anketiranci niso navedli, zato ne moremo o drugih dokumentih ničesar sklepati.

V raziskavi smo ugotavljali tudi statistično pomembne razlike v odgovorih učiteljev zgodovine, glede na različne dejavnike, ki pa jih tukaj posebej ne navajamo.

Tabela 2: Odgovori učiteljev zgodovine, koliko so jim navedeni dokumenti v podporo pri delu z učenci z učnimi težavami (strukturni odstotki)

		0	1	2	3	4	5	Skupaj
Učbeniki in priročniki ...	f	4	2	11	16	16	17	66
	f %	6,1	3,0	16,7	24,2	24,2	25,8	100,0
Navodila ... (PPPU)	f	2	3	12	19	18	13	67
	f %	3,0	4,5	17,9	28,4	26,9	19,4	100,0*
Učni načrt	f	1	5	15	19	14	13	67
	f %	1,5	7,5	22,4	28,4	20,9	19,4	100,0*
Koncept dela Učne težave v OŠ	f	5	3	11	20	17	10	66
	f %	7,6	4,5	16,7	30,3	25,8	15,2	100,0*
Koncept ...delo z nadarjenimi učenci	f	2	7	12	21	15	10	67
	f %	3,0	10,4	17,9	31,3	22,4	14,9	100,0*
ZUOPP	f	0	3	20	25	11	8	67
	f %	0,0	4,5	29,9	37,3	16,4	11,9	100,0
ZOsn	f	0	11	22	17	12	5	67
	f %	0,0	16,4	32,8	25,4	17,9	7,5	100,0
Prog. smernice za delo odd. učit. zbora	f	6	8	16	16	14	6	66
	f %	9,1	12,1	24,2	24,2	21,2	9,1	100,0*
Smernice za vključevanje otr. priseljencev	f	10	12	20	14	8	3	67
	f %	14,9	17,9	29,9	20,9	11,9	4,5	100,0
Ustava RS	f	1	37	16	8	4	1	67
	f %	1,5	55,2	23,9	11,9	6,0	1,5	100,0

Legenda: 0 – dokumenta ne poznam, 1 – nič, 2 – malo, 3 – srednje, 4 – precej, 5 – zelo
* Zaradi zaokroževanja vsota vmesnih odstotkov ni 100,0.

Pri *intervjujih z učitelji zgodovine* smo učitelje zgodovine vprašali, kako si lahko pri delu z učenci z učnimi težavami pomagajo z veljavnimi učnimi načrti. Odgovore smo analizirali skladno s kvalitativno analizo. Pri tem sta se izoblikovali dve kategoriji: 'sestava učnega načrta za zgodovino' in 'vloga učitelja'.

Tabela 3: Definiranje kategorij

1. kategorija: sestava učnega načrta za zgodovino	minimalni standardi znanja (MSZ), cilji, standardi znanja, obvezne in izbirne teme, spretnosti in veščine, pomemben podporni dokument, orientacijski okvir
2. kategorija: vloga učitelja	individualizacija, prilagajanje standardov znanja učencu, upoštevanje učenčevega izražanja, upoštevanje raznolikosti učencev, poznavanje učnih stilov učenca, praktično delo, predstavitev MSZ staršem, predstavitev in upoštevanje kriterijev ocenjevanja znanja, različni načini ocenjevanja znanja

S pomočjo kodiranja in definiranja kategorij smo spoznali, da je učni načrt za zgodovino učiteljem zgodovine pomemben dokument pri delu z učenci z učnimi težavami. Vsi intervjuvani učitelji zgodovine so iz njega poudarili minimalne standarde znanja, ob tem pa predstavili tudi preostale segmente veljavnega učnega načrta (1. kategorija). Hkrati se je izkazala neprecenljiva vloga samega učitelja zgodovine, ki aktivno izbira in se odloča med sestavinami učnega načrta ter ga uresničuje na način, ki je primeren konkretnemu učencu z učnimi težavami (2. kategorija). Povzamemo lahko, da intervjuvanim učiteljem zgodovine učni načrt predstavlja »okvir delovanja«, toda osnova njihovih pedagoških prizadevanj in delovanja je vsak učenec posebej.

Sklep

V prispevku so predstavljeni dokumenti, s katerimi se je uveljavila sodobna integracijska šolska politika. Iz njih je možno razbrati tudi konkretne napotke za delo z učenci z učnimi težavami. Toda posodabljanje tovrstne literature, tako zakonodajne kot programske, dokazuje, da je vzgojno-izobraževalni sistem živ sistem, ki se nenehoma spreminja in razvija. Sprotno posodabljanje dokumentov še nakazuje, da se iskanje poti in načinov za kakovostno poučevanje vseh otrok, zlasti pa otrok z učnimi težavami, nikoli ne konča. Izsledke iz empirične raziskave sicer nakazuje, da učitelji zgodovine predstavljene dokumente praviloma poznajo ter so jim v pomoč. S tem se nakazuje tudi sprejetje sodobne integracijske šolske politike v slovenskih osnovnih šolah. Čas pa bo pokazal, v kolikšni meri je sodobna integracijsko-inkluzivna miselnost tudi dolgoročno oprijemljiva. Morda današnja pedagoška paradigma, ki v ospredje vzgojno-izobraževalnega procesa postavlja posameznika in njegove posebnosti, že jutri postane 'zastarela' miselnost ali pa se le skriva za oblak novih pedagoških idej ter se nekoč kot svetla zvezda znova pojavi na pedagoškem obzorju.

Viri in literatura

- Brodnik, Vilma (ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi, Zgodovina*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/Posodobitve%20pouka%20ov%20osnovno%C5%A1olski%20praksi%20ZGODOVINA/files/assets/basic-html/index.html#page1> (pridobljeno 1. 8. 2018).
- Cencič, Majda, *Kako poteka pedagoško raziskovanje, Primer kvantitativne empirične neeksperimentalne raziskave*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2009.
- Cobiss+, Rezultati iskanja. <https://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search?q=pouk+zgodovine%2C+u%C4%8Dne+te%C5%BEave&db=fllj&mat=allmaterials> (pridobljeno 15. 6. 2019).
- Čačinovič Vogrinčič, Gabi in sod., *Programske smernice Svetovalna služba v osnovni šoli*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2008.
- Delo z otroki s posebnimi potrebami, učnimi težavami in posebej nadarjenimi učenci, Praktično gradivo s strokovnimi napotki in konkretnimi primeri dejavnosti*, Maribor: Forum Media, 2014–2019. <https://www.zfm.si/vzgoja-in-izobrazevanje/delo-z-otroki-s-posebnimi-potrebami-ucnimi-tezavami-in-posebej-nadarjenimi-ucenci.html> (pridobljeno 1. 6. 2019).
- Eržen, Vineta in sod., Lesničar, Barbara (ur.), *Učni načrt, Program osnovna šola, Angleščina*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2016. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_anglescina.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019).
- Gabrič, Aleš, Rode, Marjan, Galonja, Tadeja, Dolenc, Ervin, *Koraki v času 9, Učbenik za zgodovino v 9. razredu osnovne šole*, Ljubljana: DZS, 2013. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Programske_smernice_za_delo_ouz_in_os.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_114.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_140.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_in_kakovost_izobrazevanja/sektor_za_razvoj_izobrazevanja/strokovni_sveti/strokovni_svet_rs_za_splosno_izobrazevanje/ (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Ivanec, Staša, *Vloga in usposobljenost učiteljev za prepoznavanje in odpravljanje učnih težav pri pouku zgodovine v osnovni šoli, Doktorska disertacija*, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2015.
- Janša Zorn, Olga, Zorn, Matija, Mihelič, Darja, *Koraki v času 7, Učbenik za zgodovino v 7. razredu osnovne šole*, Ljubljana: DZS, 2015.
- Kač, Liljana (ur.), Volčanšek, Susanne, Ramšak, Suzana. *Učni načrt, Program osnovna šola, Nemščina*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in

- šport, Zavod RS za šolstvo, 2016. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_nemscina.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019).
- Kalin, Jana in sod., *Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah ter v dijaških domovih*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2005. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Programske_smernice_za_delo_ouz_in_os.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Kastelic, Ana in sod., *Katalog znanja iz zgodovine v osnovni šoli*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport, 1992.
- Kastelic, Ana in sod., *Učni načrt za zgodovino v osnovni šoli*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport, 1994.
- Košak Babuder, Milena in sod. (ur.), *Specifične učne težave – so pojavljanje težav in možnosti za uresničevanje pozitivnih izidov : zbornik prispevkov / 5. mednarodna konferenca o specifičnih učnih težavah*, Ljubljana, 28.–29. 9. 2018, Ljubljana: Društvo Bravo – društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami, 2018. <https://drive.google.com/file/d/1HOH-zmELfcPxR-Cl2bjqPbWsvDeqjuP/view> (pridobljeno 15. 6. 2019).
- Košir, Stane in sod., *Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo: Primanjkljaji na posameznih področjih učenja*, Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008.
- Kožuh, Boris, *Statistične metode v pedagoškem raziskovanju*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2009.
- Krek, Janez (ur.), Metljak, Mira (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011. http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/1/bela_knjiga_2011.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2015. <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf> (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Križnar, Sandra (ur.), *Pomoč učencem z učnimi težavami v osnovni šoli, Primeri uspešnih praks v osnovni šoli*, Ljubljana: Supra, zavod za izobraževanje, 2018.
- Krumpak, Andrej, *Novi vek, Zgodovina za 8. razred osnovne šole*, Ljubljana: Modrijan, 2016.
- Krumpak, Andrej, *Stari in srednji vek, Zgodovina za 7. razred osnovne šole*, Ljubljana: Modrijan, 2015.
- Kunaver, Vojko in sod., *Učni načrt, Program osnovna šola, Zgodovina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, 2011. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf (pridobljeno 27. 7. 2013).
- Lipovšek, Igor, *Zaključna konferenca o posodabljanju učnih načrtov in pouka*, SIO, 2. 7. 2013. http://www.sio.si/no_cache/sio/novice/novica/article/2419/ (pridobljeno 2. 8. 2013).
- Magajna, Lidija in sod., *Koncept dela Učne težave v osnovni šoli*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2008.

- Mesec, Blaž, *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*, Ljubljana: Visoka šola za socialno delo, 1998.
- MIZŠ, *Minister dr. Pikalo gost izobraževalnega seminarja SVIZ za zaupnike*, 11. 2. 2019. http://www.mizs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/10639/ (pridobljeno 15. 6. 2019).
- MIZŠ, Učni načrti – Posodobljeni učni načrti obveznih predmetov v osnovni šoli. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/ucni_nacrti/ (pridobljeno 5. 10. 2019).
- Mlakar, Petra, *Posodobljeni učni načrti za osnovno šolo*, Dnevnik, 24. 5. 2011, 2011. <https://www.dnevnik.si/1042446874> (pridobljeno, 13. 8. 2018).
- Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo*, Ljubljana: ZRSŠ, 2003. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/Navodila_9-letna_OS.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Navodila za izvedbo nacionalnega preverjanja znanja v osnovni šoli 2018/19*, Ljubljana: Državni izpitni center, Zavod RS za šolstvo, 2018. <https://www.ric.si/mma/Navodila%20za%20izvedbo%20NPZ%202018%202019/2018110813254459/> (pridobljeno 1. 6. 2019).
- Novak, Marta in sod., *Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2009. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2013/programi/media/pdf/smernice/Smernice_izobrazevanje_otrok_tujcev.pdf (pridobljeno 1. 6. 2019).
- Pavlovič, Zoran (ur.) *60 let podpore pri vzgoji, učenju in odraščanju*, Zbornik strokovnega simpozija ob 60-letnici Svetovalnega centra, Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana, 2015. http://www.scoms-lj.si/___pubfiles/Zbornik-SC-za_net.pdf (pridobljeno 15. 6. 2019).
- Pekljaj, Cirila, *Učenci z učnimi težavami v šoli in kaj lahko stori učitelj*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012;
- Pevc Semec, Katica (ur.) in sod., *Učni načrt, Program osnovna šola, Tuji jeziki v 2. in 3. razredu*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2013. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_TJ_2_in_3._razred_OS.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019).
- Potočnik, Drago, *Sodobne učne metode pri pouku zgodovine*, *Annales*, 27, 2017, št. 4, str. 837–850.
- Poznanovič Jezeršek, Mojca in sod., *Učni načrt, Program osnovna šola, Slovenščina*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2018. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf (pridobljeno 5. 10. 2019).
- Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami, *Uradni list RS*, št. 88/2013.
- Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, *Uradni list RS*, št. 54/2003.

- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, *Uradni list RS*, št. 52/2013.
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, *Uradni list RS*, št. 25/2006.
- Predlog predpisa, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsn-J)*, 2017, http://www.zdruzenjeobcin.si/fileadmin/datoteke/2017/PREDLOGI_ZAKONOV_IN_DRUGIH_AKTOV/MIZS_ZOSNJ_18.5.2017.pdf in <https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/e-demokracija/predlogi-predpisov/predlog-predpisa.html?id=8301> (pridobljeno 1. 8. 2018).
- Razpotnik, Jelka Miranda, Snoj, Damjan, *Raziskujem preteklost 7, Učbenik za zgodovino v 7. razredu osnovne šole*, Ljubljana: Rokus Klett, 2015.
- Repe, Božo in sod., *Učni načrt, Program osnovnošolskega izobraževanja, Zgodovina (1. natis)*, Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2000.
- Repe, Božo in sod., *Učni načrt, Program osnovnošolskega izobraževanja, Zgodovina (2. natis)*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, 2003.
- Resman, Metod, Dileme uresničevanja šolske integracije in inkluzije, *Sodobna pedagogika*, 52 (118), 2001, št. 5, str. 72–90.
- Sagadin, Janez, *Razprave iz pedagoške metodologije*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 1991.
- Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2012. http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2015/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucivanje_otrok_priseljencev.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 114. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 12. 6. 2008, 2008. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_114.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 139. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 27. 1. 2011, 2011. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_139.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 140. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 17. 2. 2011, 2011. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/strokovni_sveti/vladni/pdf/splosno_sklep_140.pdf (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, *Sklepi 192. seje Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*, 24. 5. 2018, 2018. http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_in_kakovost_izobrazevanja/sector_za_razvoj_izobrazevanja/strokovni_sveti/strokovni_svet_rs_za_splosno_izobrazevanje/ (pridobljeno 20. 8. 2018).

- Štefanc, Damijan, Od standardov znanja do pričakovanih rezultatov – in nazaj?, *Sodobna pedagogika*, 63, 2012, št. 2, str. 16–51.
- Trškan, Danijela, Didaktično-metodična struktura sodobnih učnih načrtov za srednješolsko zgodovino v Sloveniji, Franciji, Veliki Britaniji in mednarodnih šolah, *Zgodovinski časopis*, 55, 2001, št. 2, str. 255–268.
- Trškan, Danijela, *Didaktika zgodovine 1996–2016 (Prispevki k zgodovini v šoli)*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2016.
- Trškan, Danijela, *Krajevna zgodovina v učnih načrtih in učbenikih za zgodovino 1945–2005*, Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.
- Trškan, Danijela, Pregled glavnih vsebinskih sprememb pri predmetu zgodovina v osnovnih in srednjih šolah od leta 1991 naprej, s poudarkom po letu 2006, *Zgodovinski časopis*, 65, 2011a, št. 3–4, str. 482–499.
- Trškan, Danijela, Pregled priročnikov za učitelje zgodovine v osnovnih in srednjih šolah od leta 1955 do leta 2010, *Trojarjev zbornik* (ur. Trškan, Danijela), Ljubljana 2011b, str. 499–512.
- Verdev, Helena, *Raziskujem preteklost 6, Učbenik za zgodovino v 6. razredu osnovne šole*, Ljubljana: Rokus Klett, 2016.
- Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2017. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Priseljenci/Vkljucavanje_otrok_priseljencev_v_VIZ_marec_2017.doc (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Vogrinc, Janez, *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2008.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) (neuradno prečiščeno besedilo). <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445> (pridobljeno 5. 10. 2019).
- Zakon o osnovni šoli (ZOSn), *Uradni list RS*, št. 12/1996.
- Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOSn-H), *Uradni list RS*, št. 87/2011.
- Zakon o spremembi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1A), *Uradni list RS*, št. 90/2012.
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP), *Uradni list RS*, št. 54/2000.
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1), *Uradni list RS*, št. 58/2011.
- Zakon o vzgoji in varstvu predšolskih otrok, *Uradni list SRS*, št. 5/1980.
- Žagar, Drago in sod., *Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*, 1999. <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf> (pridobljeno 20. 8. 2018).
- Žagar, Drago, *Drugačni učenci*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012.

Povzetek

V pričujočem članku so tematsko in kronološko prikazani temeljni nacionalni dokumenti, s katerimi si lahko učitelji zgodovine pomagajo pri delu z učenci z učnimi težavami: osnovnošolska zakonodaja, temeljni strokovni dokumenti, ki jih potrdi Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, učni načrt za zgodovino ter učbeniki in priročniki (priročniki za pouk zgodovine, priročniki z usmeritvami za delo z učenci z učnimi težavami, ne glede na predmetno področje, in zborniki prispevkov s primeri dobre poučevalne prakse za poučevanje otrok z učnimi težavami). Z njimi se je uveljavila tudi sodobna pedagoška integracijsko-inkluzivna paradigma. Izsledke iz empirične raziskave, izvedene na nacionalni ravni, potrjuje, da učitelji zgodovine zgoraj navedene dokumente praviloma tudi poznajo in jih uporabljajo. To v prvi vrsti nakazujejo podatki, pridobljeni s pomočjo spletne ankete iz obdobja od junija do sredine julija 2014. Pri polstrukturiranih intervjujih s sedmimi učitelji zgodovine, izvedenih januarja in februarja 2015, pa so intervjuvanci pojasnili pomen učnega načrta za zgodovino kot podpornega dokumenta pri poučevanju učencev z učnimi težavami. Odgovori odkrivajo, da učni načrt učiteljem zgodovine predstavlja pomemben okvir pedagoškega delovanja. Toda pri svojem pedagoškem presojanju in delovanju učitelji zgodovine v prvi vrsti izhajajo iz lastnih pedagoških spoznanj, pedagoških prizadevanj in delovanja, saj je vsak učenec individuum.